

Gij zegt: opstanding zou betekenen de machteloosheid van God. Ik zeg u: de opstanding zal het bewijs zijn van de almacht Gods. Dit zal zijn almacht zijn, dat Hij bij de opstanding niet gebonden is aan het leven en de verhoudingen van nu. Ginds zullen ze niet trouwen noch ten huwelijk worden gegeven, doch zijn als de engelen Gods.

God heeft hier de mens gemaakt, man en vrouw, en ze hier tot elkander gebracht in 't huwelijk, en hun geboden vruchtbaar te zijn en zich te vermenigvuldigen. Maar dat betekent niet, dat God aan die verhoudingen vast zit, zodat Hij ginds weer dat onderscheid zal moeten maken, en weer 't menselijke zal moeten ordenen in de relatie van man tot vrouw, en van ouders tot kinderen? Almacht? Dat betekent eerst, dat Hij het leven zo schept, als we het thans kennen. Maar het betekent straks, dat Hij het leven anders herschept dan één van ons het nog ooit heeft gezien. Ze zullen zijn als de engelen Gods, die wel een gemeenschap vormen, doch het huwelijk niet kennen; die liefhebben, maar wier liefde nimmer sexueel is gekleurd en bepaald.

Onwillekeurig zijn dat ook de vragen, die ons op deze dag bezighouden, vooral wanneer we gestaan hebben tegenover de verschrikkelijke majesteit van de dood. Hoe zal het ginds zijn? Zal je elkaar daar herkennen. Dus elkaar weer ontmoeten als man en vrouw, als vader en dochter? Omdat je elkaar hier slechts in die bloedsverhouding gekend hebt, en de liefde daarin een intimiteit bereikte die aan het leven glans gaf, denken we onwillekeurig ons de opstanding in de verhoudingen en vormen en verbanden van het leven nu. En heimelijk begeren we dat misschien ook.

Maar Christus zegt ons, dat het anders zal zijn. Als de engelen Gods!

O neen, nu weet ik nog niet veel. Maar toch precies genoeg. Dezelfde mensen in andere bestaansvorm; dezelfde mensen in hoger gemeenschapsverband; dezelfde mensen in opperste liefdesverhouding.

Het leven ginds betekent niet een radicale breuk met het leven hier; we blijven dezelfde mensen; en in de opstanding zet God geen streep onder ons verleden, doch Hij verlengt het en trekt het door tot in alle eeuwigheid. En tóch is het ginds ook geen voortzetting van dit leven op de oude voet en in dezelfde stijl, in de vormen en verbanden van deze wereld. Want we zullen zijn als de engelen Gods.

De man ontmoet ginds haar, die hier zijn vrouw was, en hij herkent haar, en zij hem; want er kwam geen breuk met het verleden. Maar hij krijgt haar, en zij hem in een andere verhouding, waarvan het fijnste huwelijk hier nog slechts schaduw was.

De vader ontmoet er zijn dochter, en de dochter haar vader; en beiden weten ze van vroeger, hoe schoon het was; er kwam geen streep onder het verleden. Maar toch verlangen ze niet terug; want hij ontvangt haar als meer-dan-dochter, en zij hem als meer-dan-vader: de liefde is volgroeid en de vreugde verzadigd. Het zal verrukking van blijdschap zijn, precies zoals de zon die stralen gaat de glans van de sterren doet verbleken. Paulus gebruikt ook een beeld: ge zaait tarwe, d.w.z. wat korrels. Straks hebt ge diezelfde tarwe op de akker staan, wuivend en golvend; hetzelfde graan in rijker pracht.

En tot die volgroeide gemeenschap brengt ons de almacht Gods. Zij is het, die ons gekneusde en gebroken leven opheft uit alle vormen van de dood tot de glorie des hemels. En daarom kunnen we allen verder, met onze misschien kleine vreugden en met ons mogelijk heel zware verdriet; met ons verlangen en met ons heimwee naar de verzadiging. Hoe het kan, begrijp ik niet; maar de garantie is de almacht Gods.

Daarom blijft het voor ons toch wel geheel geloofs-artikel! Maar nu is het zo rijk, dat Christus uit de Schriften ons de opstanding bewezen heeft.

Hij behoefde niet eens te zoeken. Maar Hij dacht aan Mozes, aan het stuk van de brandende braambos, aan de naam waarmee de Here zich toen noemde: Ik ben de God Abrahams, de God Izaks en de God Jacobs.

En Hij zei tot de theologen, die al maar redeneerden over de bijbel: hebt gij het niet gelezen? Hoe bestaat het! Gij, die zo gemakkelijk zegt, dat iets onmogelijk is, weet gij niet, dat aan het begin van uw historie het teken van de brandende braambos staat? Ja, bij mensen is veel onmogelijk. Laten ze vuur houden bij dorre struiken: de boel vliegt onmiddellijk in brand; daar is geen houden aan. Maar niet also bij God, want wat bij mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij Hem. De struiken stonden in brand, en verkeerden niet! Dat is almacht.

En voorts: hebt gij zijn Naam niet gelezen? Wonderlijk, wonderlijk. Hij komt tot Mozes om grote dingen te doen. Hij gaat zijn volk nu uitleiden uit Egypte, het diensthuis. Op dat moment, waarop Hij zijn glorie tonen gaat, kiest Hij met zorg zijn Naam; deze naam: God van Abraham, Izak en Jacob.

Abraham was allang gestorven; Izak rustte al eeuwen in een spelonk; Jacob had ook al honderden jaren terug zijn voeten geschikt op zijn bed, en de geest gegeven. Maar de God der almachtige verlossingen noemt zijn naam. Hij wil hun God heten, ook nu ze allang gestorven zijn; Hij schaamt zich daarvoor niet, want Hij had hun een stad bereid.

Kan de levende God zich naar doden blijven noe-

men? Want een God van doden — dat betekent tenslotte een dode God. Een machteloze, die zich aan mensen verbond, maar de dood van hen niet wren kon; een God, die in hun leven tot mensen kwam, doch ze uit de macht des doods niet redden kon. God van Abraham, Izak en Jacob, God van doden: dit kost Hem zijn Naam. Tenzij er een opstanding is. Daarom durfde God het aan zich op dit moment naar deze drie te noemen: Hij was niet beducht voor zijn eigen naam, niet bevreesd om als de Levende zich te noemen naar doden. Want Hij wist het heel zeker: niet zij zouden Hem neertrekken in hun dood, doch Hij ging hen opvoeren tot zijn leven! Toen ze al zolang geleden gestorven waren, zei Hij niet: nu kan ik me naar hen niet meer noemen, want dat kost Mij mijn naam. O neen, Hij kwam tot Mozes, en zei: Ik ben de God van Abraham. Zeg niet in uw hart: Abraham is dood, wat betekent dan zijn God? Is hij gestorven? Dat raakt Mij niet: Ik leef, en hij zal leven met Mij. Ik weet wel, wat Ik doe, en Ik weet ook hoe Ik Mij noem. God van doden? Maar zij zullen leven tot in alle eeuwigheid!

Wat is dus het bewijs der opstanding? De naam van God. Hij schaamt zich niet mijn God te heten, hoewel ik sterven moet. Dát bewijst dat Ik leven zal, anders zou God zijn naam aan mij verliezen en verspelen.

Zo groot is het, en zo simpel tevens. Geen diepzinnig betoog, geen redenering met heel veel schakels. Doch zijn naam!

God van Abraham, Izak en Jacob. Alleen die drie? O neen, want als wij in de naam des Vaders gedoopt worden, dan verzekert ons God de Vader, dat Hij ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt. Hij noemt

bij de hervatting der colleges uitgesproken door de Rector in de Aula der Theologische Hogeschool op Maandag 31 Maart 1952.

Na gestaan te hebben bij het doodshed, waar we Gods vrede gespreid zagen over het beminde gelaat, na het zaaien van het lichaam in de verbeelding van de dag des oogstes, de grote en zalige morgen der opstanding, staan we gereed om voor 't eerst zonder hem, onze geliefde broeder Schilder, tot de gang van 't dagelijks werk in te gaan.

Eer we dit doen, was het ons een behoefte, samen te komen voor het aangezicht des Heren om Hem te danken en van Hem te smeken het licht, de kracht, de troost van Zijn genade — en het verheugt ons zeer, familie Schilder, dat U aan onze uitnodiging, hier aanwezig te zijn, voor zover dat mogelijk was, gehoor hebt willen geven.

Toen de Here het „keer weder“ van Psalm 90 sprak tot onze professor Greijdanus, hebben we geweend: hoe zagen we er tegen op, zonder deze man met het wijze hoofd, het vrome hart, die kon zeggen: „weest mijne navolgers, gelijk ook ik van Christus“, verder te moeten. Maar God had Schilder ons gelaten, en we baden: „och, Here, mocht het U behagen, hem nog lang voor Uw kerken, voor ons te sparen!“

En nu? Achteraf verstaan we beter dan ooit te voren, wat er in Luthers hart heeft moeten omgaan, die in Weimar Melanchton, naar 't zich liet aanzien, stervende vond, en later daarvan vertelde: „Toen wierp ik de Here de zak voor de deur, en bracht al de beloften bij, die ik uit de Schrift wist op te tellen, dat Hij mijn gebed om Melanchton's genezing moest verhoren, wilde ik Zijn toezeggingen blijven geloven“ — die daarna Melanchton's hand greep en hem beval wat te eten, en toen deze weigerde, uitriep: „Hoor eens, Philippus, je moet eten, anders doe ik je in de ban.“

Gedwongen hebben wij niet; ook zagen we niet, dat de Here bezig was, hem los te maken, tot ineens de slag viel.

Nog geen vier jaar na Greijdanus is ook Schilder van ons weggenomen — en wat nu? Is dit sterven ons niet een raadsel? Indien hij in leven was gebleven, wat had hij ons nog niet kunnen helpen en leren, welke boeken had hij niet op onze tafel kunnen leggen zoals geen ander ze kan schrijven — hoe uitnemende leiding had hij nog kunnen geven aan onze kerken, hoezeer had zijn vdragend woord, dat heel de wereld door gehoord werd, woord van brekende, ontdekkende, bouwende, bezielende kracht, nog niet kunnen bijdragen tot de heiliging van Gods Naam hier beneden — en nu? Here, zijt Gij dan tegen ons? Zijt Ge dan zo toornig op ons? Staat Ge op tegen Uw eigen zaak?

We slaan de Schrift op. En we lezen in Handelingen 13:36: Want David, als hij in zijn tijd de raad Gods gediend had, is ontslapen. Hij ontstiep, toen naar Gods raad zijn dienst een einde genomen had. Zo gaat het ons allen, zo ging het ook onze broeder, professor Schilder. Heel zijn dienst, al de diensten, die hij de Here en Zijn volk te bewijzen had, waren Zondag 23 Maart, 'smorgens half vijf, volbracht. Zo had van eeuwigheid Gods besluit het bepaald. Schilder heeft naar Gods Raad alles gedaan wat hij moest doen, alles gebeden wat hij moest bidden, alles geschreven wat hij moest schrijven, alles gezegd wat hij moest zeggen. Om het te kunnen doen ontving hij geen hart-

slag, geen ademtocht te weinig. Toen, bij de laatste hartslag, sprak de Here: nu is 't genoeg. Zo is het goed.

Ook ons moet het genoeg zijn. En goed zijn. Wij buigen het hoofd. Hij, die het alléén weet, wilde het zo. En we zeggen: Uw wil is altoos wijs en goed, 't is majesteit, al wat Gij doet, daarom: Uw wil geschiede, Uw wil alleen!

Want David, als hij in zijn tijd de raad Gods gediend had, Calvijn tekent daarbij aan: „Dit is de hoofdzak, dat wij in de eerste plaats rekening hebben te houden met de tijd waarin wij leven, dat wij de broeders, met wie wij te zamen leven, moeten dienen; dat wij ons echter in de tweede plaats hebben in te spannen, dat de vrucht van ons werk ook onze nakomelingen ten goede komt.“

Zo willen wij, naar de aanwijzing van de Schrift, de dienst van Schilder zien voor ons, zijn tijdgenoten en voor de komende geslachten — en dan zijn wij ons bewust, dat God Zijn eer geeft aan geen ander — aan geen enkel schepseel en ook niet toelaat, dat wij zulks doen. Maar tevens vergeten we niet de plicht der liefde en der dankbaarheid. Want er is tegenover dierbare doden een plicht van liefdevol, erkentelijk gedenken; David geeft ons daarvan een voorbeeld in 2 Samuel 1. En wie wanen zou, dat liefde beperkt is tot de houding, waarin we alleen maar naar boven zien, zonder dat de liefde zich uit in de christelijke gemeenschap, en dus ook tussen hen die inwonen en die uitwonen, die is met zijn „liefde“ nog niet meer dan een klinkend metaal of een luide schel. Daarnevens: wie „dienst“ zegt, heeft aanstonds Hem in 't oog gevat, die de dienaar heeft gemaakt en bekwaamd en geroepen om slaaf te zijn van de Kurios, de Here Christus.

En voor hoeveel is dan niet te danken! Wat een dienst, immers wat een gaven, die de kurios tientallen jaren onze broeder deed gebruiken! Schilder was literator, classicus, musicus, theoloog, filosoof, orator, prediker bij de gratie Gods. Een denker, vol van diepe, originele gedachten; een geleerde van enorme belezenheid, die niet naschreef wat anderen over historische figuren hadden beweerd, maar zelfstandig hun werken onderzocht, die de duizenden boeken van zijn bibliotheek van buiten en van binnen, dat is naar strekking, kende, die met zijn scherpe blik in korte tijd gehalte en betekenis van een nieuw werk ontdekte, het metend met de kanon, het meesnoer der Schriften. Daarbij begiftigd met een sterk geheugen, zeldzame energie, vitaliteit en werklust, en wat de wereld noemde zijn vriendelijkheid, nobel karakter, eenvoud, zijn sociaal gerichte natuur, was niet anders dan de christelijke adel van een uiterst fijngevoelend, wedergeboren hart. Een, die in de dagelijkse strijd met het Gode-vijandig vlees de zelfaanklacht kende van het: „ik ellendig mens“ — maar die tevens de juichkreet kon herhalen: „Ik dank God door Jezus Christus, mijn Here!“

Wij houden elkander thans niet op met Schilderiana — weinigen hebben met hem verkeerd, die niet kunnen gewagen van bepaalde Schilder-anecdotes, van zijn snedige gezegden, sympathieke daden, bemoeiigende woorden, bescheiden optreden, zonnige presentie — maar wij staan niet stil bij de persoon, bij de mens Schilder — verwees ons niet het Woord naar zijn dienst?

En dan is het zeker niet gemakkelijk in die veelkleurige diakonia het voornaamste, het typerende, het kenmerkende te vinden. Wij vragen voor de po-

GEDACHTENISWOORD

KERKELIJK LEVEN

en waagstuk!
in zijn naam.
en zegt het
dag uit wor-
nat weer het
kindje, welks
ge dood. Dat
gedoopt wer-
dat wij, die
onze naam,
n paar drup-
de eed van

iet meer dan
iet door aan-
het Gods, en
zelfs in zijn
naam: Mij n

het kerkhof
Honig, Dam,
i, wier naam
blijft.

un God
un een
B. H.

MIJN LEVEN

ij de laatste
g. Zo is het

oed zijn. Wij
et, wilde het
en goed, 't Is
vil geschiede.

e raad Gods
: „Dit is de
ekening heb-
ven, dat wij
moeten die-
laats hebben
rk ook onze

de Schrift,
ijn tijdgeno-
en dan zijn
aan geen an-
niet toelaat,
n we niet de
Want er is
an liefdevol,
daarvan een
pu, dat liefde
alleen maar
ch uit in de
ssen hen die
„liefde“ nog
een luidende
ft aanstonds
eft gemaakt
zijn van de

en! Wat een
kurijs tien-
en! Schilder
oog, filosoof,
denker, vol
geleerde van
wat anderen
„maar zelf-
lizzenden bo-
van binnen,
scherpe blik
nieuw werk
t meesnoer
sterk geheu-
lust, en wat
bel karakter,
niet anders
ijnevoelend
elijke strijd
clacht kende
e tevens de
door Jezus

Schilderiana
die niet kun-
tes, van zijn
emoedigende
presentie —
bij de mens
rd naar zijn

in die veel-
typerende,
voor de po-

De meerdere vergaderingen zijn te accepteren, niet om der personen, doch „om des werks wille“. En dat werk zal daarom te toetsen zijn, anders wordt de gemeenschap van profeten, priesters en koningen ontbonden en wordt het ambt aller geloovigen, dat altijd de kracht was van het gereformeerde leven in dagen van reformatie, beroofd van zijn konkreten dienst in konkrete situaties.

Volgens het schriftuurlijk kerkrecht komt de meerdere vergadering op uit het ambt aller geloovigen en mag zij dus nooit in contra-positie komen te staan tegenover het volle leven der kerken zelf.

Respect voor de „meerdere“ vergaderingen komt te laat, als niet de „mindere“ „respect“ hebben voor de wet des Heeren. En respect voor de kerkelijke vergaderingen (zoowel „meerdere“ als „mindere“) komt te laat, als niet de geloovigen samen beven voor Zijn Woord, om alles daarnaar te richten. K. S.

ging clementie — maar voor ons besef staat in het centrum de profetische gave, aan onze broeder verleend — hij is eerst voor ons: profeet. Een die, om met Calvijn te spreken, hangt aan de mond Gods. Een die met heel zijn hart leeft in, en daarom spreekt uit de Schriften. En, dat hoort er noodzakelijk bij, wiens woord tijdwoord is. Die het woord Gods doet horen voor zijn tijd, in de concrete werkelijkheid van stromingen, strevingen, opvattingen, structuren, dolingen, zonden, noden, voor een bepaalde fase in de ontwikkeling naar het einde, die wij iemands „tijd“ noemen. En die met de lamp van het Woord de ellende, en de armoede van 't van God vervreemde en Hem vijandige leven van zijn dagen ontdekt; die onder de kritiek van het Woord doet doorgaan niet het minst, de schoonschijnende, in schaapskleren gehulde ongehoorzaamheid; een wachter op Sions muur, die lang vóór anderen onraad speurt en alarm slaat, zich geen rust gunt en zich de slaap uit de ogen weert ter beveiliging van de heilige legerplaats en de geliefde stad, die zichzelf in die dienst verteert — die voor de waarheid en het recht Gods vrijheid en ambt en positie en ere van mensen over heeft, en die leert en betracht, dat liever hechte vriendschapsbanden moeten verbroken worden, al eer men zou toelaten, dat het Woord van God weersproken en zijn rechten geschonden zouden worden. Is om dit alles de lof Gods niet betamelijk, ja geboden?

Onmogelijk zou het zijn, de profetische werkzaamheid van onze broeder thans in de brede te omschrijven — wij beperken ons in deze kring met 'n enkel woord tot hetgeen de hoogleraar Schilder, profeet Gods, voor de Theologische Hogeschool en mede daarin voor de kerk en het rijk Gods geweest is.

Teruggaande eren wij dan allereerst de God die naar verkiezing roept en zalft daarin, dat Hij Klaus Schilder, die nauwelijks 6 jaar oud zijn vader zich ontvallen en zijn trouwe, vrome moeder in zorgvolle omstandigheden alleen gelaten zag, op jeugdige leeftijd leerde dienen, hem de begeerte in de ziel gaf tot het predikambt, hem de middelen deed toekomen om na het gymnasium ook de Theologische School alhier te bezoeken, hem op Zijn tijd naar de Friedrich-Alexander-Universität te Erlangen leidde, waar hij 3 Maart 1933 met de hoogste graad bevorderd werd tot philosophiae doctor, en die 25 Augustus 1933 de synode te Middelburg deed aanvaarden met algemene stemmen de enige in de vacature-Honig door curatoren voorgedragen candidaat: Dr K. Schilder te Rotterdam-Delfshaven, om onderwijs te geven in de dogmatiek, ethiek, encyclopaedie en christelijke religie; Dr Schilder, die 17 Januari 1934 inaugureert met een rede over: „Barthiaansche existentie-filosofie contra Gereformeerde geloofsgehoor-theologie“.

In deze rede klinkt op het profetisch getuigenis tegen de opkomende dwaling van zijn tijd, te gevaarlijker en te noodlottiger omdat de valse profetie, die hij bestrijdt, zich tooit met insignia, die het merk van Calvijn heten te dragen. De Here heeft Schilder in het ontdekken en bekampen van deze ijdele leer toen, daarna, en ook reeds daarvoor Zijn kerk een onschatbare dienst doen bewijzen. Ook daarvoor, Eer Schilder schrijven gaat, wil hij zich oriënteren. En hij ziet aanstonds de noodzakelijkheid van heroriëntering. Toen Schilder begon te schrijven leefde de theologie in de Gereformeerde Kerken van, en leerde ze voor het overgrote deel op de erfenis van Kuyper en Bavink. Nooit heeft Schilder de grote betekenis van deze beide voormannen miskend. Maar hij zag scherp twee dingen: ten eerste, dat elke generatie zich geplaatst ziet voor nieuwe problemen, dat het aan de klem van Gods wet geëmancipieerde denken telkens nieuwe fronten aanvalt, dat ook in de geestelijke kamp de strijdmiddelen al verderfelijker in toepassing en uitwerking worden, dat de strijdmethoden van al geraffineerder opzet getuigenis afleggen. En in de tweede plaats merkte hij op, dat het historisch gegeven, dus ook wat aangekondigd wordt als gangbare mening, niet goed is in zichzelf, dat het geen eigen gezag voor zich kan opeisen, dat het vraagt, gelijk zo wel Kuyper als Bavink helder hebben ingezien, om correctie en aanvulling. Toen hij daaraan echter, beleidvol en voorzichtig, de hand legde, was het alsof hij heilighennis ging plegen, de noodklok werd geluid; de pathetische roep ging op (uitermate geschikt om de grote massa met argwaan dit „snoed bedrijf“

te doen gadeslaan): Heeft dan Kuyper afgedaan? Heeft Bavink afgedaan?

Dank zij God, liet Schilder zich door deze tegenstand niet in verwarring brengen. En hij kwam welbeslagen ten ijs. Hij wist wat hij deed, en zag zijn roeping. Hij had onderzocht. Bij het licht der Schriften, die hij door en door kende. Zijn werk aan „De Reformatie“, waarvan hij sinds September 1920 medewerker, vanaf September 1924 redacteur was, toont het ons. Hij ging de duistere gangen van de mystiek na, en heeft gezien hoe het Westen met de Indismus van het Oosten een verbond sloot ter onttroning van de transcendentie God. Hij verkende het terrein, waar op men „schwärmde“ met de „paradoxe werkelijkheid“, en legde zo reeds het fundament voor zijn latere dissertatie. Hij stelt — zeer breed is zijn interesse — de kwestie van de psalmberijming als zaak van erkenning of miskenning van wat als openbaringswoord ons van God gegeven is; als hij over anthropomorphismen spreekt, waarschuwt hij, van een noodartikel geen weeldeding te maken; hij handhaaft de absolute antithese tussen God en Satan, en hij toont tegen de steeds meer om zich heengrijpende dwaling, als ware de Satan een met God vergelijkbare en tegen Hem opwegende antipod; ook vindiceert hij, om niet meer te noemen, het „nochtans“ des geloofs tegenover het Barthiaanse principe van het „als-ob“ — wat wij waarheid noemen, zou geen waarheid, maar de doelmatigste dwaling zijn.

Na deze vóórarbeid stelt de Here hem in staat, zoals opgemerkt, tot de voltooiing van zijn studien naar Duitsland te gaan, waar hij met het Barthianisme in de praktijk kennis maakt, de literatuur aantreft, nodig tot bestrijding van Barth, deze niet te onderschatten tegenstander, en gelegenheid ontvangt, zich met name in de filosofische vraagstukken dieper in te werken, dan hem hier te lande bij zijn overbezet programma in een grote stadsgemeente mogelijk was.

De vrucht van dit alles: „Zur Begriffsgeschichte des Paradoxon“ toont de volslagen onhoudbaarheid van Barth's paradoxon-leer zo overtuigend aan, dat deze na de verschijning van 't proefschrift dit lievelingsdenkbeeld geleidelijk loslaat, en er later liefst heel maar niet meer over spreekt. Maar de dissertatie, zo overwaard om door onze predikanten en studenten bestudeerd te worden, wijst ook de grondfout aan van Karl Barths leer: het schefftrekken van de verhouding tussen God en mens; ze spreekt van de on-Schriftuurlijke, eenzijdige beklemtoning van God als Subject, van Barths onjuiste geschiedenis-opvatting, anthropologie en hamartiologie, van het feit, dat de door God gestelde grenzen allerminst met Barths „Todeslinie“ samenvallen, enz.

En dan komt de reeds genoemde inaugurele rede: Schilder begint met de verklaring, dat hij in zijn oratie de dogmatiek in verbinding wil zetten met de actuele vragen van de tijd. Hij bespreekt het conflict Gogarten-Barth, dat de machteloosheid der z.g.n. dialectische theologie tegen filosofische overheersing demonstreert, verwijt Barth, in wiens kring nog geen enkel existentiebegrip „einheitlich“ is opgebouwd, dat hij dit begrip verlegt heeft uit een filosofisch in een theologisch gedachten-schema, en dat het hem allerminst gelukt is; zijn oorspronkelijk existentieconcept te kunnen handhaven; terwijl de redenaar aan 't eind aanwijst, dat de gereformeerde theologie, steunend op het Woord, tegenover Barths existentiebegrip vindiceert het geloofsgehoor, bepaald door de wedergeboorte, ter nadere adstructie van welke these Schilder teruggaat op de Canones van Dordt.

Als nu de hoogleraar Schilder zijn colleges in de dogmatiek aanvangt, begint hij met de locus de peccato, de leer van de zonde. Waarom? Willekeur? Stellig niet. Wellicht wilde hij de tijdrovende behandeling van de prolegomena tot later uitstellen, maar zonder reden zal hij niet tot de ontvouwing juist van deze locus zijn overgegaan. We houden ook hier rekening met zijn profetische visie op de dingen: profeten zijn gewoon te volgen wat op ander terrein heet de analytische methode: van het enkele „geval“ dringen zij door tot het algemene; van de „kwestie“ tot het „bodemgeschil“. Schilder zag in het leven en denken van zijn tijd: hier de vervlakking, ginds de brutaal gepropageerde opheffing van de antithese tussen God en Satan, vrouwenzaad en slangenzaad, kerk en wereld, geloof en ongeloof. En bij alle verschijnselen-nuancering wil hij terug naar de aanvangstadij, de bron, waaruit deze giftige stroom is gevloeid — hij speurt de stroom-loop na tot de oorsprong. Hij zag bij Barth de „polaire spanning“ tussen ja en neen, verkiezing en verwerping, Jakob en Ezau, Jeruzalem en Babel, Hij zag tussen Barth en Schleiermacher, die pantheïst in toga, baanbreker van de modernistische theologie, de „fijne“ filosoof, wiens schoonklinkende frasen één aanval zijn op het geopenbaarde Woord, die alle tegenstellingen relatificeert, wiens invloed even breed is als diep, en continu tot op vandaag. — Schilder zag tussen deze bemiddelaar, die alle contrasten trachtte te overbruggen en Karl Barth, ondanks diens felle aanvallen op Schleiermacher, duidelijk de draden lopen, die beiden verbonden. Hij zag eveneens de tegenstelling tussen goed en kwaad opgeheven door de Roman-tiek, en al verder teruggaande door Jakob Böhme en de mysticus Cusanus met zijn leer van de coincidentia (Vervolg op pag. 228.)

OP EN OM 'T KERKPLEIN

Nabetrachting

We hebben samen Professor Schilder begraven. En bij die begrafenis en daarna vaak gedacht aan wat de oude Sikkels eens over begraven schreef: „Begravenis is ook onder ons niet enkel openbaring van den dood. In de begrafenis komt ook het leven uit. Dan spreken de banden aan den doode, die in de levenden liggen; de diepste banden, zelfs verloochende, vergeten, begraven banden komen dan op. In onze begrafenis worden we in de harten der onzen geopenbaard, meer dan in ons leven. Dan kennen ze ons, meer dan vóór onzen dood. Dan breken de fonteynen der liefde voor ons open. Dan gaat het zonnelicht ook over ons levenswerk op. Dan volgt onze geestelijke vrucht. Ook bij onze begrafenis geldt in zekeren zin het woord: indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het zijn vrucht op.“

Zo zijn de banden aan Schilder openbaar geworden ook in zijn begrafenis.

De banden van duizenden „eenvoudigen“, die veel van wat hij schreef en sprak niet hebben verstaan en die hem toch in zijn grote levensstrijd volkomen hebben begrepen. Ze waren gekomen: het hart trok.

Begraven banden werden openbaar. Banden, die sedert een achttal jaren niet meer schenen te zijn. Er zijn er geweest, die in die jaren zijn naam niet meer noemden in het openbaar, al droeg hun hart leed en al informeerden ze nog wel — soms — bij anderen: hoe Schilder het toch maakte? We weten, dat op het kerkhof aan een van deze de vraag gesteld is: „Bent u hier in die en die kwaliteit?“ En dat er toen simpel en spontaan geantwoord is: „Als vriend“. Dat was schoon. Dat was het hart.

We hebben bij die begrafenis gedacht aan Hildebrand. In zijn Camera Obscura heeft hij, wat uit de toon van de camera vallend, ook een hoofdstukje geschreven: „Begraven“. Hij begint en eindigt dat opstel met de woorden: „Mijne vrienden! men zal ons allen begraven“. Dat we er bij deze begrafenis aan dachten, is geen wonder. Schilder zelf heeft juist over die woorden „Mijne vrienden! eens zal men ons allen begraven“ ergens de opmerking gemaakt, dat ze precies iets té zeker waren, op een kerkhof. Omdat nu eenmaal niet alle mensen zullen begraven worden. Immers, die levend zullen overgebleven zijn tot de Grote Dag des Heren, zullen niet sterven, niet begraven worden, maar veranderd worden „in een punt des tijds“, „bij de laatste bazuin“. Heeft hij naar die metamorfose, levend overgebleven op die Grote Dag, verlangd? Hoe 't ook zij: „Wij, die levend overgebleven zijn, zullen niet vóórkomen degenen, die ontslapen zijn“..... „Samen met hen zullen wij, die levend overgebleven zijn, in wolken de Heer tegemoet gevoerd worden in de lucht.“

Maar zover is het nog niet.

In een gesprek met een vriend hebben we na de begrafenis uitdrukking gegeven aan onze vrees, dat men na Schilders sterven wel eens de dode Schilder tegen degenen, die één waren met hem in zijn levensstrijd, zou kunnen gaan uitspelen.

Maar we hadden op die Maartse Woensdag niet durven denken, dat wat we vreesden reeds zo spoedig zou komen.

Edoch — nauwelijks is zijn graf gesloten, of het begint reeds.

In een, overigens warm gesteld en veelszins sympathiek artikel in „Der Grenzboten“, het orgaan voor de Oud-gereformeerde kerken in Nedersaksen, lezen we: „De schaduw van de laatste synode zijner kerkformatie ligt nog op onze gereformeerde erve. Het „Neen“ op ons aanbod de geschillen in 't reine te brengen en weer tot vereeniging te komen, doet ons leed. En al was ook Schilder niet de drijvende kracht tot dat „Neen“, naar het ons voorkomen wil, al waren anderen scherper in de weigering, het is toch een smartelijk feit, dat Prof. Schilder in een ander kerkelijk kamp gestorven is.“

En in het Gereformeerd Weekblad zegt Prof. Dijk, schrijvende over het in onze kerken doorwerkend streven naar Gereformeerd onderwijs: „Dat is het extremisme en het separatisme en het exclusivisme, waartegen o.a. Prof. Schilder reeds op de Kamper Synode van 1951 gewaarschuwd en het verzet aangeboden heeft, en waarover hij, die nu geen zorgen meer kent, diep bezorgd was.“

Ze zijn er beiden naast.

En de schrijver in „Der Grenzboten“, en Prof. Dijk. Zij schrijven maar wat. Maar de toelg is duidelijk. Men wil nu de naam van Prof. Schilder gebruiken om verdeeldheid te zaaien in onze geleerden.

Laten wij toezien!

Eén ding van hetgeen Prof. Dijk schrijft is waar: Prof. Schilder kent nu geen zorgen meer!

Gelukkig niet.

Ook van die zorgen hebben niet mensen, maar heeft God gezegd: „Het is genoeg“.

Reeds lang geleden schreef iemand over mensen, die naar Schilder met stenen gooiden. Het was Dr F. C. Meyster. Maar, zo voegde hij er aan toe, ze raken hem nooit. Ze vergissen zich altoos in de afstand.....

Die afstand is thans nog groter geworden. Raptus in Coelum, Weggerukt..... D. E. C.

oppositorum, d.i.: alle tegenstellingen vallen samen in God als de oneindige; in Hem is geen differentiatie; het kwaad in God is wel geen zonde, maar als oppositum: opwekkende prikkel, principe der beweging. En Schilder onderkende de wortel, waaruit deze kwade ranken waren opgeschoten (slechts enkele wezen we aan): hij vond die in de daemonische leugenleer van het hoogmoedig gnosticisme uit de eerste eeuwen onzer jaartelling, de dualistische emanatie-waan: al wat in de wereld is: goed en kwaad, licht en duisternis, waarheid en leugen, natuur en geest — dat alles is gevloeid uit God, was dus eerst in „de godheid” aanwezig — al wat wij tegenstellingen noemen, is in de grond der zaak één. Deze blasphemische ketterij betekent de herleving van de oude heidense gedachten inzake theonomie en kosmogonie, en waar ze doorwerken resulteren ze in volstrekte loochening van Triniteit, schepping, val, praedestinatatie, voldoening en verlossing door Christus enz. — de totale ondermijning en, liet de Here het toe, finale ruïnering van 't ganse gebouw der waarheid.

Het is hier niet de tijd, noch de plaats, na deze vluchtige „Ansätze” breder op het college-werk van Prof. Schilder in te gaan. Evenmin spreken we over zijn bemoeiingen inzake het promotierecht, een zedse hoogleraar, het hospitium, een orgelfonds, enz. We gaan eveneens stilzwijgend voorbij aan zijn schorsing en afzetting: de feiten zijn overbekend en liggen ons allen nog vers in 't geheugen. Wel schrijft, wat een enkele maal van de overzijde na Schilders verscheiden in de pers den volke werd voorgezet — we denken speciaal aan een dagblad-artikel, waarin de synodalistische schrijver verkondigde, dat de dood vele tegenstellingen verzoent en dat de schrijver zich met Prof. Schilder innerlijk verbonden bleef weten in Christus — ook Schilder kon van Christus' liefde niet gescheiden worden. Maar de dood verzoent geen enkele tegenstelling. In de dood worden de zondige tegenstellingen bij de goede en getrouwe dienstknechten weggenomen; de van God geboden tegenstellingen blijven gehandhaafd. En het tekent de valse positie van de schrijver en de mislukking van heel het onzalig bedrijf, als Schilder de kerk wordt uitgezet en van alle ambt beroofd, omdat hij zou zijn openbare, grove, zich verhardende zondaar; maar als hij nu in precies dezelfde lijn doorgaat en geen aanje berouw toont (en daarvoor moest God gebeden worden, zei de synode) dan zet men bij zijn dood, ten aanschouwe van het volk, met liberale onbekrompenheid de hemelpoort wijd voor hem open — vlak tegen de Heilige Schrift, de Belijdenis, de Kerkenordening, tegen alle Formulieren der Kerk in. — Zullen ze dan nooit wakker worden, de leden der gebonden kerken? Zullen ze de gruwel maar jaar in, jaar uit laten voor wat hij is?

Wij kunnen, terugziende op Woensdag 26 Maart, zeggen, wat Schilder uitriep van Prof. Lindebooms uitvaart: God zij geprezen, niet de sekte, maar de kerk heeft hem begraven!

Dames en heren studenten, commilitones, U zijt de Here wegens Schilder veel verschuldigd. U is in het bezit van zijn overrijke nalatenschap — in dictaten, boeken, geschriften, bladen. Bestudeert en verwerkt. Straks zal blijken: ook Schilders arbeid behoefde aanvulling en correctie. Maar begint U eigen te maken wat hij U naliet, en doet Uw voordeel met de rijke perspectieven die deze profetische geest opende.

Volgt zijn geloof na. Dat is: niet zijn taal, stijl, preekmethode. Weest geen Schilder-copie. Het harnas van een die van de schouderen en opwaarts hoger was dan al het volk past Davids van zoveel kleiner statuus niet. Volgt zijn geloof na ook hierin, dat U geen stap waagt buiten Schrift en Belijdenis om op eigen denken af te gaan. Een ieder van U die spreekt, die spreke als de woorden Gods. En Uw ontslapen hoogleraar, ge weet het, wilde niet horen van een Schilder-dogmatiek; als men hem er naar vroeg, haalde hij de Drie Formulieren van Enigheid voor de dag, zeggende: dat is mijn dogmatiek.

U zijt de Here wegens Schilder veel verschuldigd. Hoe heeft Hij hem voor U doen zorgen en helpen. Ik denk aan zijn prachtige bijdragen in Uw Almanak — aan het naar inhoud en vorm zeer waardevolle Corpslied, dat hij voor U vervaardigde, aan het nieuwe Aula-orgel, en zo ware er veel meer te noemen — het verheugt ons, dat U Uw erkentelijkheid jegens hem bewezen hebt, door hem tot ere-lid van Uw Corps te benoemen.

De Here roept ons tot vernieuwde arbeid. Het zal U bekend zijn, dat Romeinen 12:11 het laatste gedeelte twee lezingen heeft: *tooi kuriooi douleuontes*, en: *tooi kairiooi douleuontes*. Greijdanus aanvaardt de eerste, Luther en Calvin nemen de tweede lezing aan. Voor ditmaal zou ik beide lezingen willen samenvoegen. Dient de Here. Betoont U nu in Uw studententijd, straks als de Here U doet ingaan tot het predikambt, slaven van Jezus Christus. Die hard werken. Een niemand, geen enkel schepsel naar de ogen zien, maar Christus alléén. Schilder ging U daarin voor. En dient de tijd. Laat de tijd, het bepaalde tijds-gewricht, waarin God U plaatste, niet aan U voorbij gaan. Laat de tijd U dienen, en dient Gij hem. Door hem te doorleven met het Woord Gods in de hand, en anderen daarmee „van dienst” te zijn. En gedenk

het woord, eens door professor Schilder neergeschreven: „Wie over de grens van leven-en-dood is heengeschoven, diens lot is beslist; al zou hij daarna nog miljoenen jaren moeten wachten op de oordeelsdag: hetgeen hij na zijn sterven in de „tussentoeestand” verlicht, denkt, wil, streeft, dat telt niet als een aparte en separate factor mee in 't gericht. Dat gericht gaat over hetgeen geschied is door 't lichaam, in de tijd. Wie dus dienen wil, die moet zich werpen op mensen-in-de-tijd.”

En die haaste zich — zijn tijd is kort. Schoner, rijker, vruchtdragender dienst is er niet, dan de dienst in het ambt. Want wij weten, dat de wereld geen dag kan zijn zonder kerk, en dat God de kerk geen dag laten zal zonder ambtsdragers, en geen dag zonder de Geest der wederbaring en heiliging.

Ik eindig met een dubbel geloofsdevies uit voorbije tijden. Het eerste luidt: *Deo adjuvante nihil timendum*¹⁾. Het tweede: *Deo cari nihilo carent*²⁾.

De Here geeft ons de mars-order: trekt voort. Volgen wij de Kapitein Christus Jezus, zoals vorige geslachten 't ons leerden: *Deo oboedientes, ecclesiae fideles*³⁾.

P. DEDDENS, h. t. Rector.

Gezongen werd bij de opening: Ps. 131:2, 3, 4; gelezen: 2 Cor. 1:1—10; de slotzang was: Ps. 74 vs 12, 18, 19, 20.

- 1) Als God helpt, is er niets te vrezen.
- 2) Gods beminden komen niets te kort.
- 3) Gode gehoorzaam, getrouw aan de kerk.

Bericht van de redactie

't Was de uitgesproken wens van Prof. Schilder, toen de arts hem zes weken volstrekte rust had voorgeschreven, dat het college van hoogleraren tijdelijk de redactie van „De Reformatie” zou overnemen. Na zijn onverwacht heengaan bleek de uitgeefster met deze gedachte geheel accoord te gaan, en niemand van de overgebleven hoogleraren had de moed, in deze situatie aan de geuite verlangens consent te onthouden.

Waar nu alles wacht op een definitieve regeling (deze redactie is slechts voorlopig opgetreden) volgt hier maar een enkele mededeling. Het secretariaat van de redactie wordt vervuld door prof. Deddens; deze zal met prof. Holwerda de verzorging van de rubriek „Kerkelijk leven” op zich nemen.

Alle medewerkers en zij, die overigens enige bijdrage voor ons blad hebben in te zenden, worden verzocht zulks te doen aan 't adres van de secretaris: Spoorwade 7, Kampen.

CANDIDAATS-EXAMEN.

Geslaagd voor het Candidaats-examen de heer H. J. Nijenhuis, Diezerplein 31, Zwolle.

* * Orgelfonds-Ereschuld

Bij de weemoedige plicht die als „opvolger in de bedelkunst” op me rust zal niemand verwachten, dat ik ook maar een poging zal doen, de toon te treffen of de pétillante uitdrukkingwijze na te volgen, die het lezen van deze verantwoordingen tot zulk een genot maakte: er zijn nu eenmaal dingen, die men niet doet, wij men ze in een bepaald verband niet kan doen — ieder zal dit verstaan en billijken.

Intussen blijkt al dadelijk, dat mijn vermoeden: in korte tijd zal 't ontbrekende bedrag er zijn, vaste vormen begint aan te nemen.

'k Schrijf dit op Maandag; Vrijdag j.l. verscheen het laatste nummer van „De Reformatie”, en Zaterdagmorgen ontving ik de eerste giften: van D. D. te S. f 2.50 (dank voor de mooie brief!); van z. G. G.—S. te B. f 1.— (en of ik 't mij herinner; uw hartelijk, bemoeiigend schrijven wordt op hoge prijs gesteld); van P. D., A. D. en I. D. te K. elk f 1.—; in mijn brievenbus kwam, zonder enige vermelding van afzender(ster) f 5.—; te B., waar we de Zondag doorbrachten, kreeg ik van br. A. die „op de koffie kwam”, maar dan in letterlijke zin, een rijksdaalder, te dankbaarder aanvaard in het licht van de gegeven toelichting, terwijl mijn spontane gastheer, die van verrassingen houdt, me een tientje in de hand drukte; de Maandagpost bezorgde me onder de letters I. O. K. M. f 25.— (ik zal geen naam aan K. Manus verklappen, maar u en hij mogen wel weten, hoe blij deze gift me maakte); voorts van W. S. R. te G. de betuiging: „wij hielden van hem”, en de daad vergezelde het woord: Ingesloten was f 10.—.

Samen f 59.—.

En dat alles, zonder dat de giro-dienst ook nog maar één bijlet tot mindering van de „Ereschuld” had kunnen overzenden.

Wie denkt hierbij niet aan de „bloemetjes op zijn tafel”?

P. DEDDENS, Giro 106350.

Dezelfde aarde, waarin Gods eigen Zoon zijn kruis geplaat heeft, en tot het leven doorgebroken is, zal straks de plaats zijn, waar Hij, met zijn verheerlijkten, weder intrek neemt in den dag der toekomst.

In het huis des Vaders zijn vele woningen. Maar ze zijn samen één huis. De ééne woning sluit zich nooit tegen de andere af. En de muren worden niet gesloten, en de deuren in het stadsgebied blijven steeds open staan.

K. S.

Voor 80 jaar

Sinds zijn drie eeuwen over ons volk en vaderland heengegaan, en geen brandstapel hoort ge meer knetteren, geen Alva trapt ons meer op de borst!

En nu, Van Brielle's inneming weet elk kind nog op onze straten te zingen. Het feit was te machtig. De volksdein van „Verloor Alva zijnen Brill” stierf nog niet weg.

Maar wat wel bij de massa wegstierf, is de herinnering aan het Oranjewoord: „Dit werk is niet uit de menschen maar uit God”. Men jubelt van Revolutie, men wappert met de Oranjekleuren, men eert de Geuzen; van Roodbol en van Coppelstock weet weer elk te spreken. Maar waar blijft de ere, de dankzegging, de verootmoediging voor onzen God?

Wat wel dreigt weg te sterven, het is die eigen nationale geest, die eens van 's Heeren wege onzer natie in hart en conscientie geblazen werd.

Wat reeds weer bedreigd wordt en gekrenkt, het is juist die heilige gewetensvrijheid: de vrijheid om in Kerk en School der Vaders God; naar Vaderentant te dienen.

Wat reeds bijna uitstierf, het is dat besef van zedelijke volksroeping, dat vooral Hollands natie verkoren is, om voor zich zelf en al Europa's volkeren banierdraagster, niet maar der vrijheid, maar der vrijheid van conscientie te zijn.

Toch zijn er nog, die naar den eisch der historie dit kostelijk erfgoed in het hart dragen.

O, dat zij dan niet vertragen, al is hun aantal weinig, klein hun kracht, „Kleén was ook de vloot der Geuzen”!

Dat uit hun woningen dan niet slechts de driekleur worde uitgestoken, maar ook dank en bede opklimme voor wat God aan ons lieve vaderland gaf en vergaf boenel.

Hun roeping is zoo schoon! Te strijden, niet slechts voor zichzelf en hun kinderen, maar ook voor hun landgenooten, ook voor Europa, ook voor de menschheid, opdat het recht Recht blijve, de conscientievrijheid niet gesmaard worde en het naar 's Prinzen leuze weer allereerst ga: „om de glorie onzes Gods”.

„Voor Godes Woord geprezen heb ik vrij onversaagd, als een held zonder vrezen mijn edel bloed gewaagd”.

Dat zullen ze, mits ze, door dat Woord geleerd, de stemme der historie maar niet verachten. En schuilen die „kinderen der historie” dan meest onder „de luiden van kleine en middelbare middelen”, geen nood! Ook voor drie eeuwen schreef een Oranjevoorst: „Vele rijken houden zich alsof ze schielijk geheel arm geworden waren, ja vele contribueerden alleen om op het rolleke te staan, maar de luiden van kleine en middelbare middelen toonden hun goed hart en warme genegenheit”. Vergeet het niet: Ook door het Woord is de erve niet slechts vrij, maar ook het leeggeplunderd Holland weer de rijkste der natien geworden.

Dat zullen ze eindelijk, mits ze, naar den eisch van dat Woord, maar niet hoogmoedig smalen op anderer ontrouw, maar als kinderen hun volks, en met hun volk lotgemeen, om vergiffenis voor 's volks zonde pleiten bij hun God.

Make Hij, in wiens vingeren ook de draden van ons volksleven liggen, aan de kweeking van dien geest onzen vaderlandschen jubel dienstbaar, en vergunt Hij ons de heilige ere, om den standaard van Zijn Woord weer voor ons christenvolk op te heffen, zij van Hem dan ons begin en sta ook bij dezen arbeid onze hulp in den Naam des Heeren, die ook onze natie geschapen heeft en ons vaderland heeft gered!

De Standaard, 1 April 1872.

CORRESPONDENTIE

Helaas kunnen wij niet voldoen aan de vele aanvragen om extra exemplaren van het Rouwnummer van „De Reformatie” van de vorige week.

Wij hebben ten gerieve van hen, die zich met ingang van heden abonneren op „De Reformatie” een aantal gereserveerd, zodat, wie thans abonné wordt, dit Rouwnummer nog krijgt toegezonden. Aan alle verdere aanvragen kunnen wij tot onze spijt niet voldoen.

Het ligt echter in ons voornemen een GEDACHTENIS-BOEK gereed te maken, waarin de inhoud van dit Reformatienummer, plus wat verder in de pers aan belangwekkends over het verscheiden van Prof. Schilder verscheen, voorzien van vele foto's van de overledene, opgenomen zal worden. Er wordt met spoed aan 't gereedkomen van dit boekwerk gearbeid. Prof. Veenhof heeft ons toegezegd dit werk van een inleidend artikel te voorzien.

De prijs kan op dit ogenblik nog niet worden vastgesteld, maar bestellingen kunnen reeds nu worden gedaan bij de boekhandel of rechtstreeks bij de Uitgeefster. Dit voor hen, die eventueel teleurstelling willen voorkomen. Naar volgorde, waarop deze bestellingen binnenkomen, zal de aflevering plaats hebben.

De uitgeefster
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V.
te Goes.